

hagyom, hogy a szöveg beszéljen, és honnan beszélnek már csak én, az előregyártott elképzeléseimhez erőszakosan odahajlított szöveget ürügyként használva saját megszólalásomhoz?

Nos, Kiss Farkas Gábor könyvét olvasva, a korábbi olvasmányélményeimből táplálkozó rosszkedvem tele tündöklő nyárrá változott át. Az általa bemutatott imitációs párhuzamok nem erőltetettek, és egyéb meggyőző érveket is hoz annak bizonyítására, hogy Zrínyi valóban olvasta is azoknak a műveknek, azoknak a helyeit, melyeknek nyomai kimutathatók a *Szigeti veszedelem*-ben, vagy Zrínyi más műveiben. Legkézenfekvőbb természetesen ez ügyben Zrínyi könyvtárát megvizsgálni. Kiss Farkas Gábor számos esetben meg is találta azokat a Zrínyi-aláhúzásokat tartalmazó köteteket, melyekből Zrínyi imitált. Végtelen türelemmel végzett barkácsolás ez mind Zrínyi, mind Kiss Farkas Gábor részéről, de az eredmény annál látványosabb és főleg hasznosabb a jövő kutatógenerációi számára. E fejezet egyik nagy érdeme, hogy sikerül a szerzőnek kimutatni azt, hogy Zrínyinél a korban használt és az iskolában is oktatott imitációs technikák egész tárháza fellelhető. Bevallom, jómagam is meglepődtem, hogy a temérdek katonai és közzszolgálati feladat végzése közben mikor volt Zrínyinek ideje ilyen mennyiséget, ilyen figyelmesen elolvasni és kijegyzetelni.

Végezetül néhány technikai és szövegszerkesztői megjegyzés. Az már az első laptól nyilvánvaló, hogy Kiss Farkas Gábor könyve írása közben az eruditus Zrínyi-kutatót képzelte maga elé mintaolvasóként. A nyilvános könyvpiacra kerülő könyv esetében azonban számolni kell (szakkönyv esetében, ha nem is tömegekkel, de) a művelt közönség olyan szakembereivel is, mint a történész vagy hadtörténész Zrínyi kutatókkal, és nem utolsó-

szorban egyetemi hallgatókkal. Nos, ezek számára nem biztos, hogy minden rövidítési és jegyzetelési technika egyértelmű lesz majd. A 186. lapon a 3. jegyzetben a következő áll: ZK n. 278 (BZ, 226). A szerző itt *A Bibliotheca Zriniana története és állománya*, írták és összeállították Hausner Gábor, Klaniczay Tibor, Kovács Sándor Iván, Monok István, Orlovsky Géza, szerk. Klaniczay Tibor, Argumentum Kiadó–Zrínyi Kiadó, Budapest, 1991 (*Zrínyi-Könyvtár* IV) című kiadvány 278-es tételére hivatkozik, mely Lucanus *De bello civili* 1539. évi lyoni kiadásának leírását tartalmazza. A BZ 226 rövidítés pedig a Zágrábi Nemzeti és Egyetemi Könyvtár (Nacionalna i Sveučilišna Biblioteka) Zrínyi-gyűjteményének a jelzete. Igaz, a rövidítésjegyzékből megtudjuk, hogy a ZK a *Bibliotheca Zriniana* című kötetre vonatkozik (jóllehet a magyar szakirodalomban ezt a sorozat, a Zrínyi-könyvtár rövidítésére is szokták használni), de a 209. lapon a BZ rövidítés, már a ZK rövidítés helyett áll, azaz, nem a zágrábi Zrínyi-különgyűjteményre, hanem a kötetre vonatkozik. Egy tapasztalt Zrínyi-kutató, ha fellelő a *Bibliotheca Zriniana* című kötetet, nyomban rájön a zavar okára, de az egyszeri olvasó nem biztos, hogy tudni fogja, miről van szó. A 139. lap 14. jegyzetében ismét ZK áll a kötet rövidítéseként, de a 112. lap 8. jegyzetében immár BZ, melynek feloldását hiába keressük a rövidítésjegyzékben. A 113. lap 10. jegyzetében már csak annyi áll, hogy a „Zrínyi-könyvtár katalógusa,” azt már az olvasónak kell kideríteni, hogy melyik katalógusról van szó. Természetesen a *Bibliotheca Zriniana*-ról, annak is a 284. lapjáról, ahol Gabriel Rollenhagen *Nucleus Emblematicum* című könyvét ismertetik a szerzők.

A 188. lap 14. jegyzetében találkozunk a ZL rövidítéssel. A rövidítésjegyzékből meg-

tudhatjuk, hogy Zrínyi Miklós *Válogatott levelei*, kiad. Bene Sándor és Hausner Gábor, Balassi, Budapest, 1997 (*Régi Magyar Könyvtár, Források* 6) című kiadványról van szó. Csakhogy a 139. lap 17. jegyzetében nem a rövidítést találjuk, hanem az egész címleírást, a 182. lap 71. jegyzetében meg ugyanaz a könyv már más címmel szerepel: Zrínyi Miklós *Levelei* [nem válogatott], kiad. Bene Sándor és Hausner Gábor, Bp., 1997. A 23. lap 1. jegyzetében a *FilK* rövidítés található, mely azonban a rövidítésjegyzékben nincs feloldva. Ki lehet találni természetesen, hogy a *Filológiai Közlemény*ről van szó, de ennek az irodalmároknak közt a bevett rövidítése: FK.

Ezeket az apró zavarokat természetesen nem az ünnepontás kedvéért soroltam fel. Csupán a jövő kutató olvasót szerettem volna figyelmeztetni, hisz számomra is csupán annyi bosszúságot okoztak, hogy néha megakasztották lelkes olvasásomat. A kötet utolsó fejezete, amolyan függeléként, a *Szigeti veszedelem* epikus párhuzamairól készült lista. Valószínűleg a legteljesebb és leg részletesebb, ami eddig készült. A szerző ezzel kitűnőre teljesítette azt a szemináriumi feladatot, amit még másodéves egyetemi hall-

gató korában kapott Kovács Sándor Ivántól: gyűjtse össze „Zrínyi költői műveinek – azóta is – készülő kritikai kiadása számára” a latin nyelvű forrásokat. Zrínyi prózai munkái már több kritikai kiadásban is megjelentek, de költői műveinek (és leveleinek) mostoha sors jutott ezen a téren. Egy kritikai kiadás megjelentetéséhez természetesen komoly előmunkálatokra van szükség. Nos, úgy vélem, hogy ezeket az előmunkálatokat Kovács Sándor Iván *A lírikus Zrínyi* című könyvével, valamint Kiss Farkas Gábor jelen munkájával kimerítően elvégezték. Szakmailag, szerintem, minden készen áll arra, hogy végre Zrínyi költői művei is megjelenhessenek egy komoly kritikai kiadásban. 2014 Zrínyi-élmékév. Kitűnő alkalom arra, hogy e kritikai kiadás munkálatai elkezdődjenek, talán épp Kiss Farkas Gábor vezetésével. (*Kiss Farkas Gábor: Imagináció és imitáció Zrínyi eposzában. Budapest: L'Harmattan, 2012., 298 p.*)

Nagy Levente
irodalomtörténész

Eötvös Loránd Tudományegyetem

HIVATKOZÁS: Bán Imre (1975): Az imitatio mint a reneszánsz arisztotelizmus esztétikai kategóriája. *Filológiai Közlemény*. 21, 374–386.

The Hungarian Historical Review

Egy tudományág működésének legfontosabb intézményi feltételei közé tartoznak – a tanácsok és kutatóintézetek, s a szakmai társaságok mellett – a szakfolyóiratok. Ezek köre, irányultsága és szakmai színvonala jelentős mértékben meghatározza az adott tudományterület nívóját és fejlődését. Ezért is érdemes kitüntetett figyelmet minden ilyen kezdeményezés. A tudományos hatás még inkább jelentős lehet, s az érdeklődés különösen in-

dokolt, ha angol nyelvű folyóiratról van szó, mint a nemrég útjára indított *Hungarian Historical Review* (HHR) esetében. A lapról írott e rövid beszámoló célja nem lehet az egész, s különösen nem a már megjelent vagy tervezett számok írásainak részletes bemutatása, ehelyett négy szempontot emelünk ki. Először a folyóirat működésével kapcsolatos néhány alapvető információ számbavételére kerül sor, mint például a kiadó intézmény és a szerkesztőség összetétele. Másodszor a kiadvány elődeit ismertetjük, hiszen az új kezdeményezés csak az előzmények tudatában

érthető meg, tekintve a Magyarországon korábban megjelent angol nyelvű történelmi folyóiratokkal kapcsolatos meglehetősen fájó tapasztalatokat. Harmadszor, a lap céljairól és betöltendő funkcióiról lesz szó, valamint azokról a veszélyekről és buktatókról, melyeket egy ilyen vállalkozás magában rejt. Végül pedig az eddig megjelent két duplaszám alapján röviden a szerkesztők mindennapi munkája során felmerülő néhány fontos problémára világítunk rá.

Ami a folyóirattal kapcsolatos alapvető információkat illeti, a HHR-t a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete indította útjára 2012-ben, és negyedévenként jelenik meg. Eddig két duplaszám került kiadásra, egy a várostörténetről, egy pedig a migrációtörténetről. Idén a tervek szerint négy lapszám fog napvilágot látni, melyek tematikái sorrendben a következők: a reformáció, az Anjou-ház a középkori Közép-Európában, etnikumok és határok, valamint az Erdélyi Fejedelemség története a 17. században. A későbbi tervek között szerepel a családtörténet, továbbá egy, a *történelemgyártás (fabricating history)* nevet viselő téma. A folyóiratnak van könyvkritikai rovata is, ami egyébként elhanyagolt műfaj a magyar történetírásban. A főszerkesztő Fodor Pál, a Történettudományi Intézet igazgatója, és az Oszmán Birodalom történetének neves szakértője. A szerkesztők Erdélyi Gabriella, Horváth Sándor, Klement Judit, Novák Veronika és Pálosfalvi Tamás, akik mind a történészek fiatalabb generációjához tartoznak. A szerkesztőség munkáját nemzetközi tanácsadó testület és szerkesztőbizottság is segíti. A kiadvány az interneten is elérhető (URL). Két rövid megjegyzés kívánczik ide: a magyar történészek körében régóta elterjedt nézet, hogy a Történettudományi Intézet nem töl-

ti be megfelelően a neki szánt szerepet. Több tekintetben kiemelt helyzetben van: például rendelkezik a kutatók kritikus tömegével, akiknek nem kell akkora óraszámmal megbirkózniuk, mint az egyetemi oktatóknak, s ennél fogva alkalmasak arra, hogy akár nagyobb projekteket is véghezvigyenek, mint például kézikönyvek szerkesztését vagy éppen egy angol nyelvű folyóirat kiadását. Ennek ellenére az elmúlt néhány évtizedben elért eredmények meglehetősen szerények voltak az ilyen átfogó, közös munkák tekintetében. E kiadvány elindítása ígéretes jele annak, hogy az intézet új vezetősége kész felvállalni az ilyen jellegű feladatokat. Egy másik reménykeltő fejlemény, hogy a lap szerkesztőbizottsága üdítően sokszínű, ami a tagok kiválasztását és munkahelyeit illeti, különösen a magyar történettudomány vezető fórumai esetében korábban kialakult szokásokhoz képest.

Nagyon fontos, hogy szó essék a kiadvány elődeiről, hiszen a korábbi próbálkozások még mindig kísértének, ha új, angol nyelvű történelmi folyóirat létrehozására történik kísérlet Magyarországon. Ahogyan azt korábban jeleztük, a magyarországi angol nyelvű történelmi lapok története kudarcokkal teli. A Magyar Tudományos Akadémia *Acta Historica*-ját 1951 és 1989 között adták ki, részben angol nyelven (a többi tanulmány németül és franciául íródott). Összesen harmincöt évfolyam jelent meg, ami első pillantásra figyelemre méltó teljesítménynek tűnik, ámde a folyóiratnak voltak olyan jellemzői, melyek megakadályozták, hogy neves, nagy tekintélyű kiadvánnyá váljon. Tulajdonképpen olyan tanulmányok gyűjteménye volt, melyek korábban már magyarul megjelentek más tudományos folyóiratokban. Ezenkívül az MTA hierarchiája nagyban befolyásolta, hogy ki jelentetheti meg írását az *Acta Histo-*

rica-ban, vagyis nem létezett független szerkesztési politika. Rendszertelenül került kiadásra, nagy csúszásokkal, és – hosszas vergődés után – 1989-ben meg is szűnt.

A két másik előd, a *Danubian Historical Studies* és a *History and Society in Central Europe* már sokkal igényesebb szerkesztési gyakorlatot követett, de egyaránt fájóan rövid élettartamú volt. Előbbi 1987 és 1988 között, míg utóbbi 1991 és 1994 között jelent meg – tulajdonképpen mindkét folyóirat esetében csak néhány lapszám került kiadásra. Ezek a sikertelen kísérletek nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy az elmúlt két évtizedben egyetlen történésznek, történészcsoportnak vagy kiadónak sem volt bátorsága új kezdeményezés megindításához. Ebből kifolyóan a szerkesztők a HHR esetében nem támaszkodhatnak nagy múltú, nagy tekintélyű elődökre, úgyszólván a semmiből kell megteremteniük a kiadványt.

Miért van szükség erre az új folyóiratra? Sokaknak egyértelmű lehet a válasz: azért, hogy a magyar történetírás eredményei elérhetővé váljanak a szélesebb nemzetközi közönség számára. Valószínűleg ez az, amire a HHR-t pénzügyileg támogatók elsősorban gondolnak, és ez a célkitűzés megjelenik a kiadvány – szerkesztősége által összeállított – ismertetőjében is. Ez teljességgel helyénvaló törekvés, ám nem lehet elég ahhoz, hogy olyan lap jöjjön létre, melyet érdemes rendszeresen forgatni. Sőt ennél tovább is mehetünk: ha döntően ez a cél lebegne a szerkesztők szeme előtt, az még akár káros is lehetne a magyar történetírás nemzetközi beágyazására nézve. Kissé nyersen fogalmazva: azok a kollégák, akiknek nem sikerül neves nemzetközi folyóiratoknál megjelentetni írásaikat, megpróbálhatják a hazai tudományos életben elfoglalt pozíciójukat kihasználva a HHR-

ben kiadatni azokat, ahogyan az az *Acta Hungarica* esetében is történt évtizedekkel ezelőtt. Így a HHR tulajdonképpen az igazi nemzetközi beágyazódás pótlékává válna. Erre a veszélyre már Kontler László, a tanácsadói testület tagja is felhívta a figyelmet a lap első szakmai bemutatóján.

Hogyan lehet ezt a veszélyt elkerülni? A legjobb módja ennek az, ha a magyar határon túl élő szerzők felé is nyit a folyóirat. Ezt szélesebb körű, regionális vagy akár globális relevanciájú viták és lapszámok kezdeményezésével lehetne elérni, melyek Magyarországon kívüli kutatók érdeklődését is felkelthetik. A különböző célok közötti helyes egyensúly megteremtéséről van szó: a kiemelkedő magyarországi tudományos eredmények egyszerű közlése mellett a szerkesztőknek túl kell lépniük az országhatárokon, új témákat kell kezdeményezniük, saját tudományos agendát kell teremteniük, és ezáltal mércét kell kínálniuk a hazai közönségnek is. Ígéretes, hogy a két eddig megjelent lapszám egyértelműen ebbe az irányba mozog, és a szerkesztőkkel való személyes beszélgetésekből is kiderült, hogy a nemzetközi tudományos élet még több képviselőjének figyelmét szeretnék felhívni a kiadványra.

A tanulmányok és bírálatok szerzőinek keresése, valamint a folyóirat sikeres marketingje és hatékony szerkesztőbizottság létesítése mellett két további olyan fontos kérdés van, melyben véleményünk szerint a szerkesztői stratégia további átgondolása szükséges. Először is, a szerkesztők szigorúan tematikus lapszámok kiadása mellett döntöttek. Ennek az irányvonalnak számos előnye van, mint például az, hogy ily módon a szerkesztőségi munka jelentős részét átvállalják a konferenciák szervezői, ahonnan a tematikus számok gyakran kiindulnak. Ugyanakkor a folyóirat

így kevésbé lesz élő és lendületes, a szerkesztőket pedig megakadályozza abban, hogy – a fent jelzett módon – reagáljanak az aktuális tudományos vitákra, és állandó fórumot létesítsenek a kritikus gondolkodású történészeknek. Mindezeket figyelembe véve véleményünk szerint komoly érvek szólnak a tematikus és a nem tematikus kiadások kombinációja mellett. Másodszor, a szerkesztők, úgy tűnik, tisztán előfizetéses alapon kívánják terjeszteni a folyóiratot. Véleményünk szerint egy korlátozott nyílt hozzáférésű (*limited open access*) lap életképebb megoldás lehetne. Ez nem zárna ki a könyvtárak előfizetését, melyek – realisztikusan szemlélve – az egyedüli számottevő előfizetői bázisát jelenthetik a lapnak; ugyanakkor online módon szélesebb közönség is tudná olvasni a folyóiratot – illetve annak egyes részeit, meghatározott ideig tartó embargó után –, ami hosszú távon több intézményi előfizetőt is hozna.

Az utóbbi megjegyzések szerény javaslatnak tekintendők, és nem vonják kétségbe azt a hatalmas és kitűnő munkát, amelyet a szerkesztők eddig véghezvittek. Inkább arra

próbálják felhívni a figyelmet, hogy a jó folyóiratok mindig fejlesztés alatt állnak. A szerkesztők munkája nyomán, s persze elsősorban a szerzők közreműködése által alakulnak. A HHR jövőbeni sorsa nagyban függ az innovatív történészek abbéli hajlandóságától, hogy írásaikkal hozzájáruljanak a kiadvány megjelentetéséhez. Egyértelmű jelek mutatnak arra, hogy a szerkesztők számítanak az ilyen típusú, Kelet-Közép-Európával foglalkozó szerzőkre, sőt, erőfeszítéseket tesznek az ő megnyerésükre (*The Hungarian Historical Review. Acta Historica Academiae Scientiarum Hungaricae. New Series. Kiadja negyedévente az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézete, Budapest. Főszerkesztő: Fodor Pál. Szerkesztők: Erdélyi Gabriella, Horváth Sándor, Klement Judit, Novák Veronika, Pálosfalvi Tamás. ISSN 2063-8647, ISSN 2063-9961 [Online]*).

Tomka Béla

DSc, egyetemi tanár

Szegedi Tudományegyetem Történeti Intézet

URL: <http://www.hunghist.org/>

CONTENTS

The First Centenary of the Great War

Guest Editor: Dániel Szabó

Dániel Szabó: Introduction	1282
Iván Bertényi Jr.: "At last!" Why Was Albert Apponyi for the War in 1914?	1283
Tibor Hajdu: The Alternatives of the Trianon Treaty	1295
Ferenc Pollmann: The Myth of the Schlieffen Plan	1304
Dániel Szabó: The Historiography of the Great War	1312

Study

Ferenc Gábor Soltész – Márton Soltész: The First Prize Medal from the Hungarian Academy of Sciences	1318
Erzsébet Teréz Varga: Can Consumption Tax Be a Direct Tax?	1325
Zoltán Csizmadia: Theoretical Foundation of the Empirical Research of Social Conflicts—New Viewpoints and Directions	1332
Imre Vincze: Riding the Tiger	1345
Gyula Bencze: How to Ride On Scientific Performance?	1350
Andrea Lugasi: Risk Factors of Food Supplements	1354
András Gelencsér: Black Carbon Particles in the Global Atmosphere—From Exhaust to Climate Change	1366
Attila Süli: Áron Gábor (1814–1849). Major Áron Gábor, Founder of the Szekler Artillery Was Born 200 Years Ago	1375
János Péntek: A Short Account of the First, 2007–2014 Period of the Kolozsvár Regional Committee of MTA	1383

The Scientists of the Future

Introduction (Rita Kiss)	1388
National Program for Excellence—"Together for Science" (Melinda Dobozi)	1388

<i>Outlook</i> (Júlia Gimes)	1394
------------------------------------	------

<i>Book Review</i> (Júlia Sipos)	1397
--	------